

רשימות

בפרשת השבוע

פרשת בשלה

פרק י"ג פסוק י"ז

ויהי בשלה

נאמר בגמרא [מגילה יב.] "אמר רבי לוי ואיתימא רבי יונתן דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה, כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער", וקשה מה צער יש כאן, הרי זה שמחה גדולה מאוד שמשחררים מעבדות לחירות, אחרי כל כך הרבה שנים, כך הקשה ב"אור החיים" [וקשה על קושיתו שהרי הגמרא [שם] במסקנא אומרת שלפעמים "ויהי" זה לשון שמחה, ורק אם כתוב "ויהי בימי" זהו לשון צער עיין שם, אך עיין במדרש רבי תנחומא שמשמע שגם כאן היה צער, שהמדרש שואל מי קרא וי (ויהי), ועיין עוד במדרש רות רבה ז'].

עוד קשה שכתוב בפסוק שפרעה שלח אותם, וצריך להבין וכי פרעה שלח אותם, והרי ה' שלח אותם שנאמר [יב, נא] "ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם"? אמנם פרעה אמר קומו צאו מתוך עמי, אך זה היה נגד רצונו כל השנים, ועשה זאת כי לא היתה לו ברירה, אך מכאן ועד לומר שהוא שלח אותם, שמשמע שהיה זה רצונו, איך אפשר לומר כן, והרי זה היה נגד רצונו, והא ראייה שאחרי כמה ימים כבר רדף אחרי בני ישראל להחזירם?

י"ל ששאלה אחת מתרצת את השניה, שחלק מבני ישראל כשיצאו ממצרים חשבו שפרעה הוא משחררם, כיון שהיה מלכם כל השנים, ועבדו לו והיו הרבה שנים תחת השפעתו, ולכן חשבו שגם דבר זה, היציאה ממצרים, הוא מהמלך פרעה, ואפילו שראו כל המכות והניסים שנעשו, עדיין היו תחת השפעתו, וכלשון בעל ה"אבן עזרא" [שמות יד, יג] "וזה הדור היוצא ממצרים, למד מנעוריו לסבול עול מצרים, ונפשו שפלה", ועל זה נופל הלשון צער, שהפסוק אומר לנו שהוא צער גדול שבני ישראל חשבו כך, ולא ידעו ולא התבוננו שהקב"ה משחררם מבית עבדים.

פרק י"ד פסוק ד'

ויעשו כן

רש"י: להגיד שבחן, ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לברוח, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם.

קשה מהיכן היה לבני ישראל את האומץ ללכת להתקרב אל האויב, לעשות דבר שנראה כמו התאבדות, ללכת לכיוון פרעה וחילותיו, בלי שום טרזוניה ותלונה, הרי רואים אנו בהמשך הפרשות, שהיו עם קשה עורף והתלוננו הרבה, עד כדי כך שנקראים עם קשה עורף? וכן צריך להבין מדוע השתמשו כאן בלשון "בן עמרם", ולא משה רבינו?

י"ל שבני ישראל החליטו כשיצאו ממצרים וראו כל המכות שנעשו למצריים, אמרו לעצמם שאנו נעשה כדבר הקב"ה ביד משה, בלי שאלות וחשבונות, כמו שהיה אצל עמרם שלא רצה בתחילה לחזור לאשתו בגלל גזירת פרעה, ולבסוף הלך בעצת בתו מרים והחליט שהיא צודקת, וצריך לעשות מה שהקב"ה אומר בלי לעשות חשבונות.

אמר הקב"ה בזכות אמונה זו תזכו מיד לנס קריעת ים סוף, דבר זה מפורש במכילתא דרשב"י [כאן] וזה לשונו "רבי אומר אמר הקב"ה כדאי היא האמונה שהאמינו בי ישראל, שאקרע להם את הים, שלא אמרו למשה, האיך נחזור לאחורינו שלא לשבור לב טף ונשים שעמנו, אלא האמינו בי והלכו אחר משה".

פרק י"ד פסוק כ"ט

ובני ישראל הלכו בתוך הים והמים להם חומה מימינם ומשמאלם

לשם מה נאמר פסוק זה פעמיים, כאן לפני השירה, ולעיל בפסוק כ"ב? כך הקשו הראשונים על הפסוק, ועיין שם מה שתרצו.

עוד י"ל שלעיל מדובר כשזה אכן קרה, ואז עדיין לא היה סיפק בידם להתבונן ולהפנים את הדבר הגדול, והנס העצום שעברו, [ולכן גם נאמר שם בפסוק כ"ב "ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה", כי הדבר הראשון שראו זה את הים ונכנסו בו], וכן היו עדיין בפחד ובחרדה גדולה מפני המצריים הרודפים אחריהם, אך כאן כשעמדו לפני השירה מדובר בסיפור הדברים, אחרי שכל המצריים טבעו ומתו, עכשיו יכלו להתבונן בנס הגדול שהיה להם, ולחשוב על מה שעבר עליהם, [ולכן כאן נאמר ביבשה בתוך הים, כי כעת שמו לב לגודל הנס שבעצם הם הלכו ביבשה בתוך הים], וכן אין חשש מהם, שהמצריים כבר מתו, ורק אז יכלו לומר שירה.

פרק י"ד פסוק ל'

וירא ישראל את מצרים מת

רש"י: שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולין מצד זה, כך הם עולים מצד אחר רחוק ממנו וירדפו אחרינו.

פירוש: שהיה נס שגופות המצרים נפלטו ליבשה במקום שהיו שם בני ישראל וכך לא יפחדו יותר, ואפילו שבדרך הטבע הים פולט ליבשה כל דבר שצף בו, אך יכל לפלוט המצריים לצד אחר ובני ישראל לא היו רואים אותם, ולא היו יודעים על מות המצריים, [חלק מהמצריים זכו ונקברו בקרקעית הים], והיו ממשיכים לחשוש כמובא ברש"י. אפשר ללמוד מכאן, כאשר עושים מעשה טוב, צריך לעשות אותו עד הסוף, שלא ישאר שום דאגה, וחשש אצל האדם שהטיבו לו, כמו אצלינו שראו את מצרים מת על שפת הים. כעין זה י"ל לקמן [במדבר י' ל"ד, ברש"י שם], לגבי הענן, שנאמר שהענן הלך לפני בני ישראל במדבר, "והיה הורג הנחשים והעקרבים", ולכאורה היה מספיק לענן להזיזם לצד, ולהרחיקם מהעם כדי שלא יזיקו, ומדוע היה צריך להרוג אותם, אך י"ל שאז היו עדיין מפחדים מהם, שיחזרו אליהם בחזרה ממקום אחר, והיה פחד גדול מהם כמו שנאמר [מדרש רבי תנחומא י"ח] שהנחשים היו גדולים כקורות בית הבה, ומפורש בפסוק בדברים [א יט] שראו את הנחשים שנאמר שם "את כל המדבר הגדול והנורא אשר ראיתם עיי"ש ברש"י, אבל אחרי שהענן הרג אותם, אז אין לפחד מהם יותר. ודע שהגמרא בערכין [טו.] מונה פחד זה של ישראל לדבר רע, שבו ניסו את הקב"ה, וכך נאמר שם "תניא אמר רבי יהודה עשר נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה... שנים ביים אחת בירידה ואחת בעלייה בירידה דכתיב (שמות יד, יא) "המבלי אין קברים במצרים", בעלייה כדבר הונא דא"ר הונא ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו כדרבה בר מרי דאמר רבה בר מרי מאי דכתיב [תהילים קו ז-ח] "וימרו על ים בים סוף, ויושיעם למען שמו", מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה ואומרים כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר".

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו
haseforim@gmail.com